

BAHRİYE VEKÂLETİNİN KURULUŞU: MECLİS TUTANAKLARINA DAYALI BİR İNCELEME¹

*The Establishment of The Ministry Of Navy: An Analysis Based On
Parliamentary Minutes*

Mustafa Ersagun DALAN²

Özet

I. Dünya Savaşı'nın ardından Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamasıyla Osmanlı donanması müttefiklerin kontrolüne geçmiş ve donanmanın önemli bir kısmı Haliç'e çekilmiştir. İstiklal Harbi sırasında Türk donanmasının önemli gemileri müttefik güçlerin denetimine bırakılmış, küçük tonajlı gemiler ise kıyı bölgelerinde güvenlik sağlamak amacıyla görevlendirilmiştir. 1920 yılında Umur-ı Bahriye Müdüriyeti kurulmuş ve bu müdüriyet, deniz yoluyla yapılan nakliye görevlerini daha sistemli bir şekilde yönetmek amacıyla faaliyetlerine başlamıştır. Müdüriyet, Karadeniz üzerinden gelen Sovyet yardımlarının güvenliğini sağlayarak bu yardımların karaya ulaşmasını temin etmekle yükümlü olmuş, modern Türk Deniz Kuvvetlerinin temellerini atmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra denizcilik faaliyetleri daha da önem kazanmış ve donanmanın yeniden yapılandırılması sürecine hız verilmiştir. 1924 yılında Bahriye Vekâletinin bütçesi görüşülmüş ve donanmanın önemi vurgulanarak bağımsız bir bakanlık olarak yapılandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Çalışmada özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıt tutanakları, arşiv belgeleri, süreli yayınlar, telif ve tetkik eserlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bahriye Vekâleti, TBMM, Donanma, Bütçe.

Abstract

After the Ottoman Empire signed the Armistice of Mondros following World War I, the Ottoman navy came under the control of the Allies and a significant part of the navy was withdrawn to the Haliç. During the War of Independence, the important ships of the Turkish navy were left to the control of the allied powers, while small tonnage ships were assigned to provide security in coastal areas. In 1920, the Directorate of Umur-ı Bahriye was established and this directorate started its activities in order to manage maritime transportation missions in a more systematic manner. The Directorate was responsible for ensuring the security of Soviet aid arriving via the Black Sea and ensuring that this aid reached the land, laying the foundations of the modern

1 Makale Geliş Tarihi: 07.09.2024, Makale Kabul Tarihi: 17.11.2024

Araştırma Makalesi/Künye: DALAN, Mustafa Ersagun, "Bahriye Vekâletinin Kuruluşu: Meclis Tutanaklarına Dayalı Bir İnceleme", *Türkiye Araştırmaları Dergisi (TÜRKAD)*, C. 1, S.2, Aralık 2024, s.143-167.

2 Dr., E-Posta: ersagundalan60@gmail.com ORCID: 0000-0001-5803-1051

Turkish Navy. After the opening of the Grand National Assembly of Türkiye, maritime activities gained more importance and the process of restructuring the navy was accelerated. In 1924, the budget of the Ministry of Navy was discussed and the importance of the navy was emphasized and it was emphasized that it should be structured as an independent ministry. In our study, especially the minutes of the Grand National Assembly of Türkiye, archival documents, periodicals, copyright and research works were utilized.

Keywords: Ministry of Navy, Grand National Assembly Of Türkiye, Navy, Budget.

Giriş

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti adına I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren Mondros Ateşkes Antlaşması, Arthur Calthorpe ve Hüseyin Rauf tarafından imzalanmıştır. “*Osmanlı karasularında zabıta ve buna mümasil hususat için istihdam edilecek sefain-i sagire müstesna olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Aliye tarafından işgal edilen sularda bulunan kâffe-i sefain-i harbiye teslim olunup gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında mevkufl bulundurulacaktır*”³ şeklinde olan altıncı maddesi uyarınca, zaten zayıf olan Osmanlı donanması Haliç’e çekilmiş ve müttefiklerin kontrolüne girmiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasının ardından, İtilaf donanmalarının komutanı İngiliz Amiral Calthorpe, Osmanlı Bahriye Nezaretine bir yazı göndererek Türk donanmasıyla ilgili bilgi talebinde bulunmuş ve uyulması gereken kuralları belirtmiştir.⁴

Anadolu’da İstiklal Harbi başladıktan sonra, müttefik güçler tarafından abluka altına alınan Türk Donanması’nın yanı sıra, Anadolu sahillerinde bulunan tüm teknelere de el konulmuş ve bazıları batırılmıştır.⁵ Türk Donanması, Kasımpaşa’daki Bahriye Nezareti binasında bulunan Müttefik Kontrol Komisyonu’nun kontrolüne bırakılmıştır. Ancak, kıyı bölgelerinde artan eşkıyalık olaylarını önlemek amacıyla, küçük tonajlı gemilerin bu bölgelerde görevlendirilmesi gündeme gelmiştir. Artan eşkıyalık olaylarına karşı çeşitli düzenlemeler yapılmış ve 8 Şubat 1919 tarihinde Amiral Calthorpe’un emri ile Donanma Cemiyeti⁶ kapatılmış, Hızırreis gambotu ile on dört numaralı motorgambot İzmir Merkez Liman Reisliğine, Draç, Akhisar ve Yunus torpidobotları Mudanya Liman Reisliğine, Aydınreis ve Preveze gambotları (sonra millî harekete katılacaklardır) ise Samsun Merkez Liman Reisliğine verilmiştir.⁷

İstiklal mücadelesi başladığında, İstanbul’daki bazı denizciler Anadolu’ya geçerek millî harekete katıldılar. İstanbul’da kalanlar ise, çeşitli cemiyet ve gruplar kurarak özellikle Anadolu’ya mühimmat ve cephaneye taşınması konusunda çaba gösterdiler. Karakol Cemiyeti, Mim Mim, Felah, Namık, Yavuz, İmalatı Harbiye grupları ve Donanma

3 Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C. 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1953, s.520.

4 *Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı*, C.5, Genelkurmay Başkanlığı Yayınevi, Ankara 1964, s. 7-9.

5 Erol Mütercimler, *Kurtuluş Savaşı’na Denizden Gelen Destek; Sovyetler Birliği’nden Alınan Yardımlar Kuva-yı Milliye Donanması*, Yaprak Yayınları, İstanbul 1992, s. 42.

6 Ayrıntılı bilgi için bkz. Selahattin Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.

7 *Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı*, s. 12.

Cemiyeti, müttefik güçlerin kontrolünde bulunan depolardan mühimmat ve cephaneye kaçırarak Karadeniz limanlarına ulaştırmayı başardılar.⁸

Umur-ı Bahriye Müdüriyeti kurulmadan önce, Rusya'dan Trabzon Limanı'na yapılan sevkiyat, 3. Kafkas Fırkasının emrinde ve Trabzon Liman Reislığının gözetiminde sivil taka ve römorkörlerle gerçekleştiriliyordu. Bu sivil görevli taşıyıcılar, taşıdıkları cephanenin bir kısmını Pontus üyelerine satıyordu. Pontus üyeleri, bu cephaneyi kullanarak güçlenmiş ve tehdit oluşturmaya başlamıştı. Bu nedenle, Trabzon Limanına bağlı Nakliye Teşkilatının deniz sevkiyatını ve liman güvenliğini sağlamak daha da kritik hâle gelmişti. Bu doğrultuda, Ağustos 1920'de Bahriye Kaçakçı Müfrezesi kurulmuş ve Doğu Cephesi Kumandanlığına bağlı olarak görev yapmaya başlamıştır. Müdafaa-i Milliye Vekâleti, müfrezeye mevcut durum ve yapılacak çalışmalar hakkında bir talimat göndermiştir. Bu talimata göre; Kaçakçı Müfrezesi, Üçüncü Tümen Kumandanlığına bağlı olarak çalışacaktır. Rus limanları ile kıyılarımız arasında yapılacak nakliyatta kullanılacak olan Gazal Römorkörü'nün yanı sıra birkaç küçük motorun bulunduğu, gerekli personelin temin edilmesine çalışıldığı ifade edilmiştir. Üçüncü Kolordu bölgesindeki bahriye yedek personelinin Trabzon'a gönderilebileceği ifade edilmiştir. Özel kişilere ait motorlarla taşınabileceğini ve bu motorların ücretlerinin ilerleyen zamanlarda Umur-ı Bahriye Müdüriyetince ödeneceği belirtilmiştir.⁹

TBMM'nin açılmasının ardından, deniz yoluyla nakliye görevlerini daha sistemli ve merkezi bir şekilde yönetmek amacıyla 10 Temmuz 1920 tarihinde "Umur-ı Bahriye Müdüriyeti" kurulmuştur.¹⁰ Bu müdüriyet, harekât açısından Genelkurmay Başkanlığının Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Başkanlığına, idarî açıdan ise Millî Müdafaa Vekâletine bağlı olarak faaliyet göstermiştir.¹¹

Umur-ı Bahriye Müdüriyetinin kuruluş kadrosu küçük rütbeli deniz subaylarından oluşmuş ve başına Kıdemli Yüzbaşı Trabzonlu Şevket (Doruker) atanmıştır. Müdüriyetin ilk teşkilat yapısı şu şekilde oluşturulmuştur: Birinci Bölge: Merkezi Samsun Liman Başkanlığı olup, Sovyetler Birliği sınırından başlayıp İnebolu'nun batısına kadar uzanan kıyıları kapsamaktadır. Liman Reisi olarak Yarbay Ahmet Halis Bey atanmıştır. İkinci Bölge: Zonguldak merkezli Merkez Liman Reislığıdır ve Cide'den başlayıp batıya kadar uzanan kıyı şeridini kapsamaktadır. Liman Reislığına Binbaşı Ali Bey atanmıştır. Üçüncü Bölge: Antalya'nın bir kısmı Fransız işgali altında olduğundan, bu bölge Doğu Antalya'dan Mersin'e kadar olan kıyı şeridini kapsayan Antalya Merkez Liman Reislığı olarak düzenlenmiştir.¹²

8 İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu, Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1993, s.203; Cem Gürdeniz ve Erdoğan Yüceliş, *Cumhuriyet Donanması 1923-2000*, Seyir Hidrografi Oşinografi Dairesi, İstanbul 2000, s. 6

9 *Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı*, s. 23.

10 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mithat Işın, *İstiklal Harbi: Deniz Cephesi*, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 1946.

11 Figen Atabey, *Millî Mücadele Döneminde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı ve Faaliyetleri, 100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Karadeniz'de Millî Mücadele Uluslararası Sempozyumu*, C. 2, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2019, s. 635.

12 Mütercimler, *Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek; Sovyetler Birliği'nden Alınan Yardımlar*

Modern Türk Deniz Kuvvetlerinin temelini oluşturan Umur-ı Bahriye Müdüriyeti, Karadeniz yoluyla gelen Sovyet yardımlarının güvenliğini sağlamak ve bunları kara-ya ulaştırmakla sorumlu olmuştur. 24 Ağustos 1920 tarihinde, Bekir Sami Bey başkanlığındaki heyet Moskova'ya giderek Sovyet Hükümeti ile askerî ve mali yardımlar konusunda bir anlaşma taslağı imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre, Türkiye'ye yapılacak askerî yardımlar deniz yolu ile gerçekleştirilecektir. Eylül ayından itibaren, Sovyet limanlarından Türk limanlarına mühimmat ve maddi kaynak transferine başlanmıştır.¹³ Bu anlaşma kapsamında, Tuapse'den İnebolu Limanına nakliyat yapılmıştır.¹⁴

Mondros Ateşkesi hükümleri gereğince, Türk donanması Haliç'e çekilmişti. Bu dönemde, Marmara'da yalnızca sahil güvenlik hizmetleri ve asayiş sağlamak için Akhisar ve Draç Torpidobotları, Hızırreis Gambotu ile Saros Körfezi'nde mayın temizleme yapan Nusrat ve Tir-i Müjgan gemileri görev yapıyordu. Şubat 1919'da, İstiklal Mücadelesi başlamadan önce Bahriye Nezareti, asayiş sağlamak amacıyla Preveze'yi Sinop'a ve Aydınreis'i Trabzon'a göndermişti.¹⁵ Bu iki gambot, İstiklal Mücadelesi başladıktan sonra çağrılara uymayarak İstanbul'a dönmemiş Millî Hükümetin emrine girmiştir. İstiklal Mücadelesinde elde edilen başarılar sonrasında, Batı Cephesi'nin önemi artmış ve bu durum, Karadeniz üzerinden mühimmat ve cephaneyi nakliyatını çok önemli hâle getirmiştir. Bu nedenle, Karadeniz'deki deniz teşkilleri Umur-ı Bahriye Müdüriyetine bağlanmıştır.¹⁶

Cumhuriyetin ilanından önce, Bahriye Dairesi Riyaseti'nin ilk başkanı Mehmet Şevket Bey'den görevi, 26 Haziran 1923 tarihinde Abdürrahim Bey devralmıştır. Abdürrahim Bey, Deniz Kuvvetlerinin hem idarî hem de harekât işlerinden sorumlu olup, deniz politikaları konusunda da danışmanlık yapıyordu.¹⁷ Yeni kurulan donanmanın, personel, bütçe ve mevcut gemilerin onarımı gibi önemli sorunları vardı. Bahriye Dairesi Reisi Abdürrahim Bey, Şubat 1924'te bir genelge yayımlamıştır. Bu genelgede, Deniz Kuvvetleri personelinin savaş sonrası yeniden yapılanma sürecindeki önemini ve gereken eylemleri belirterek personelin, geçmişin rehabetini atıp, yeni bir ruh ve azimle çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Eğitim ve bilgi paylaşımının önemine değinerek tüm talimat ve programların titizlikle uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Subayların, her gün müspet bir iş yaparak, disiplinli ve ciddiyetle görevlerini yerine getirmeleri gerektiği üzerinde durmaktadır. Netice itibarıyla Deniz Kuvvetlerinin başarılı bir şekilde yeniden yapılandırılması için herkesin özveriyle çalışması gerektiğini ifade etmektedir.¹⁸

Kuva-yı Milliye Donanması, s. 85-87.

13 Çağatay Mete Akoy ve Utku Cihan Eğilmez, Milli Mücadele Döneminde Denizcilik Faaliyetleri, *Sahil Güvenlik Dergisi*, S.39, Ekim 2019, s.19.

14 Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*, C.4, Deniz Basımevi, İstanbul 1974, s. 61.

15 Umut C. Karadoğan, Milli Mücadele Yıllarında Türk Bahriyesinin Durumu ve Faaliyetleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.27, S 81, 2011, s. 608.

16 Erdoğan Oran, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekâleti", *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, Ankara 2012, (Doktora Tezi), s. 188-189.

17 Afif Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanması*, Deniz Basımevi, İstanbul 1967, s. 7.

18 Fahri Çoker, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, Ankara 1994, s. 72-73.

Abdürrahim Bey'in yayımladığı genelgenin, mali bütçe çalışmaları başlamadan önce yayınlanması, Türk Bahriyesine olan ilgiyi artırmıştır. 1924 Mali Yılı Bütçe çalışmaları sırasında ayrıca bir Bahriye Bütçesi Komisyonu kurulmuştur.¹⁹ Meclisin, 24 Mart 1924 tarihli oturumunda Bahriye bütçesi ele alınmıştır.

1. TBMM Gündeminde Bahriye Vekâleti

TBMM'nin 24 Mart 1924 tarihli oturumunda Bahriye bütçesi gündeme alınmıştır. İlk olarak söz alan Trabzon Mebusu Recai Bey, bir bahriyeli olarak konuya yakından vakıf olduğunu belirterek iki askerî ilkenin varlığından söz etmektedir. Bunlardan birincisinin, ülke çevresindeki denizlere hâkim olmanın vatanın korunmasına katkıda bulunan önemli bir unsur olduğunu; ikincisinin ise, denize sahip olup da deniz kuvvetleri olmayan bir devletin, savaş zamanında mülkünden faydalanamayacağını ve tehlike anında savaş stratejisi oluşturamayacağını ifade etmektedir. Bu askerî ilkeler göz önüne alındığında, denizlerin sağladığı faydanın öneminin açıkça görüleceğini ve Türkiye'nin yedi bin kilometreden fazla sahili olduğu için, bu faydadan en çok yararlanacak ülkenin Türkiye olacağını vurgulamaktadır. Bu gerçeği göz ardı etmenin büyük bir felakete yol açabileceği gerçeği üzerinde durmaktadır. Recai Bey, bahriye konusunda tarihsel bir kronoloji sunarak, ihtiyaçların Sultan Orhan döneminde başladığını ve zamanla geliştiğini ancak Sultan Abdülhamid döneminde donanmanın Haliç'te çürümeye terk edildiğini iddia etmektedir. Recai Bey, Trablusgarp ve Balkanları kaybetme nedenini donanma yokluğuna dayandırmaktadır. Ayrıca güçlü bir donanmaya sahip olunması durumunda Çanakkale saldırısının gerçekleşmeyeceğini ve Karadeniz'de hâkimiyetin devam edeceğini belirtmektedir. Netice itibarıyla geniş sahile sahip bir devletin deniz kuvvetlerine olan ihtiyacının açıkça anlaşıldığını ve bu gerçekler karşısında bir an evvel harekete geçilmesini ifade etmektedir. Recai Bey, Harbiye ve Bahriye'nin ayrı ayrı yönetilmesi ve her birine bağımsız bir Bakanlık tahsis edilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Diğer bakanlıklar nasıl bağımsız olarak yönetiliyorsa, deniz kuvvetlerinin de bağımsız bir Bakanlık tarafından yönetilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bütçeye olumsuz bir etkisi olmayan ve ordu gibi ülkenin temel unsurlarından biri olan donanmanın etkili bir biçimde oluşturulması ve hazırlanması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca sahiller ve ticaret deniz filolarının güvenliği göz önünde bulundurularak yetkililerin deniz kuvvetlerine gereken önemi vermesi ve gerekli düzenlemeleri yapmasını talep etmektedir. Recai Bey, Bahriyenin müstakil bir daire olması için 95 imzalı bir tahrir hazırlayıp Meclise sunduklarını ve bu tahririn de müzakere edilmesini rica ederek konuşmasını bitirmiştir.²⁰

Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey, Meşrutiyetten önce, donanmanın istibdadın düşmanlığı ve baskısına maruz kaldığını belirterek donanmanın Haliç'in sularında çürütüldüğünü, sayıca ve nitelikçe yok edildiğini ifade etmektedir. Meşrutiyetin ilanının, Bahriye'nin hürriyetinin de milletin hürriyetiyle beraber kurtarılmış olduğu inancı doğduğunu vurgulamaktadır. Bahriye erkânı ve ümeranın toplanarak, hemen bir inşaat

19 Bu komisyon, Denizli Mebusu Mazhar Müfit Bey, Trabzon Mebusu Ahmet Muhtar Bey, Kırşehir Mebusu Yahya Galip Bey, İstanbul Mebusu Ahmet Hamdi Bey, Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey ve Zonguldak Mebusu Yusuf Ziya Bey'den oluşmaktadır. Bkz. Fahri Çoker, Cumhuriyet Bahriyesi Nasıl Kuruldu, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, S.560, 1994, s. 60.

20 TBMM ZC, Devre 2, Cilt 7/1, İçtima 20, 24.03.1340 (Pazartesi), s. 1049-1052.

programı oluşturduğunu ve Bahriyenin ıslah ve düzenlenmesi için bazı projeler hazırladığını belirtmektedir. Bu konuda kendi eksikliklerimiz kabul edildiğinden, bu hususta rehberlik ve yardım etmek üzere İngiltere’den bir uzman amiral getirildiğini ve Türk Devleti’nin Doğu Akdeniz’de saygın bir güç olarak varlık gösterebilmesi için bir program hazırladığını ifade etmektedir. Bu programda 7 zırhlı, 5 zırhlı kruvazör, 12 torpido ve 6 denizaltı yer aldığını, bu gemilerden oluşan programın on dokuz milyon maliyeti olduğunu ve bu on dokuz milyon liralık maliyetin, on ila on beş yılda ödenmek şartıyla, bahriye inşaat fabrikalarının kolaylık sağlayacağı konusunda garanti alındığını belirtmektedir. Hükümetin, bu program sunulduğunda, Bahriye’nin bütçesinin 1.200.000 TL olduğunu, bu belirtilen gemilerin inşasını altı yılda tamamlamak ve parasını da on beş yılda ödemek şartıyla, 2 milyon lira ek tahsisat talep edildiğini ifade etmektedir. Programın gerekçesinde ise Türkiye Devleti’nin siyasi, askerî, coğrafi, ekonomik ve ticari birçok ihtiyacının detaylı bir şekilde belirtilerek kıyıların genişliğinden, ihtiyaçlarından, gelişme potansiyelinden, halkın gemiciliğinden ve üç tarafımızın denizlerle çevrili olması nedeniyle ülkenin savunması için donanmaya duyulan ihtiyaçtan bahsedildiğini ifade etmektedir. Fakat bu programın o zamanın hükümetince kabul edilmediğini, o dönemin Maliye Nazırının, *“Biz bu kadar fedakârlık edemeyiz. Bütçemizi verimli yerlere harçayacağız. Böyle verimsiz askerî konulara para harçayamayız, para veremeyiz”* dediğini belirtmektedir. Ali Rıza Bey, İngiliz amiral ile birlikte o dönemin Kabine Reisi olan Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa’ya gittiklerini ifade etmektedir. Amiralin, *“Ben Türk Devleti’nin talebiyle buraya geldim. Bana ihtiyaç gösterdiniz ve geldim. Devletinizin bir donanma yapmaya karar verdiğini ve gerekli parayı hazırladığını zannettim. Burada iki aydır incelemelerde buldum ve program yaptım. Hâlbuki siz bunu hemen reddettiniz. Anlıyorum ki, siz Doğu Akdeniz dengesinde diğer devletlerle eşit olabilmek için kuvvetli bir donanma yapma niyetinde olmadığınız gibi, buna yönelik bir arzunuz da yok. Hiç olmazsa daha küçük bir devlete karşı deniz hâkimiyetinizi muhafaza etmek için bir zırhlı ve iki kruvazör yaptırın. Bunun için en azından üç milyon lira veriniz, burada iş yapmaya geldim. Bana burada iş yaptırıcaksanız dururum, aksi takdirde istifa ederim”* dediğini belirtmektedir.²¹

Ali Rıza Bey, bu beyanat üzerine Sadrazam H. Hilmi Paşa’nın: *“Şimdi mevcut paramız yoktur. Elli milyon liralık bir borç almaya karar verdik. Şimdilik size Bosna ve Hersek işgalinden dolayı Avusturya Hükümetinden alacağımız iki buçuk milyonu tahsis etmeye karar vereceğiz. Bu 2,5 milyon lira ile bu programın başlangıcına başlayınız. İleride de size gerekli fonları temin edeceğim”* dediğini belirtmektedir. Ancak bu esnada Doğu Akdeniz’de Girit meselesinin zuhur ettiğini, o enkaz donanma ile Doğu Akdeniz’e sefere çıktıklarını, döndüklerinde Bahriyeye sadece günlük ihtiyaçlar için harcanmak üzere 300 bin lira ayrıldığını öğrendiklerini ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, zamanında bahriyeye iki milyon lira verilmemesi nedeniyle donanmanın zayıf kaldığını, aleyhimize bir Balkan ittifakı oluştuğunu ve iki sene sonra meydana gelen savaşta bahriyenin zayıf olmasından dolayı bütün deniz taşımacılığının durduğunu belirtmektedir.²²

Ali Rıza Bey, Balkan Muharebesinin Bahriyenin zaafından dolayı kaybedildiğini, o zamanın yöneticileri tarafından itiraf edildiğini, sonrasında donanmaya önem verilerek

21 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 7/1, İctima 20, 24.03.1340 (Pazartesi), s. 1052-1053.

22 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 7/1, İctima 20, 24.03.1340 (Pazartesi), s. 1053.

Harbi Umumi'den önce Sultan Osman Zırhlısı satın alındığını ve başka savaş gemileri sipariş edildiğini ancak Harbi Umumi'nin patlak vermesiyle bu teşebbüslerin sonuçsuz kaldığını belirtmektedir. Ali Rıza Bey, hükümet bütçesinden bahriyeye yardım edilemediğini gören milletin, hükümetten daha fazla önem vererek bir donanma cemiyeti kurduğunu, bu cemiyetin yardımlarıyla Almanya'dan iki zırhlı ile dört torpido muhribi satın alındığını ifade etmektedir. Bu iki zırhlının satın alınmasından önce, Yunanlıların elinde bulunan Averof zırhlısının bize de teklif edildiğini, ancak o zamanki Maliye Nazırının, Yunanlıların bu zırhlıyı satın alacak paralarının olmadığını, bu zırhlıyı bize satmak için fırsatçılık yapıldığını söylediğini belirtmektedir. O zaman hizmetimizde bulunan amiralin, hükümete verdiği raporda: “*Hâkimiyetiniz yakın bir gelecekte tehlikeye maruzdur. Yunan Hükümeti, Averof zırhlısını kendi donanmasına katmakla size karşı deniz üstünlüğü sağlamıştır. Siz buna karşı iki tane almalısınız ki, deniz üstünlüğünü sağlayabilesiniz*” dediğini ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, amiralin istifa etmek mecburiyetinde kaldığını, Averof'u Yunanlılar aldıktan sonra o dönemde Almanya'dan, Barbaros ve Turgud adlı bu iki geminin de Donanma Cemiyeti'nin topladığı parayla satın alındığını belirtmektedir. Yine aynı cemiyetin yardımıyla Almanya'dan dört destroyer alındığını ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, hükümet bütçesinden meşrutiyetin başından Balkan Savaşı'nın sonuna kadar hiçbir fedakârlık yapılmadığını, bu gemilerin yalnızca halkın bağışlarıyla alındığını vurgulamaktadır. Ali Rıza Bey, bunları anlatmaktaki amacının, hâlâ meşrutiyetin başındaki zihniyetle deniz kuvvetlerinin gereksizliğine inanmalar olduğunu, bu kadar olay ve felaketin ardından, hala deniz kuvvetlerinin gereksiz olduğuna inanmanın ne kadar mantıklı ve ileri görüşlü olduğunu sorgulamaktadır.²³

Ali Rıza Bey, para konusuna gelince o konuyu düşünmediklerini, sadece ülkenin savunması açısından gerekli hazırlıkları heyete sunduklarını, para meselesini yetkililerin düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Donanma denince, sadece donanmayı bir tüketici güç olarak görmek ve buraya harcanacak paranın israf olacağı düşüncesine kapılmanın doğru olmadığını, donanmanın ülkenin savunmasını sağladığı gibi deniz ticaretini de koruyup, geliştirdiğini ifade etmektedir. Ülkenin üç tarafının denizlerle çevrili olduğunu, sadece kara kuvvetleriyle bağımsızlığını ve güvenliğini koruyamayacağını tecrübeyle sabit olduğunu vurgulamaktadır. Ali Rıza Bey, ordu ve donanmanın, devletin sağ ve sol kolu gibi olduğunu, bu iki kol birlikte çalışmazsa ülkenin güvenliğinin sağlanamayacağını belirtmektedir. Ayrıca donanmanın, ordunun deniz cephesini oluşturduğunu ve ordunun deniz cephesindeki hareketli kalesi gibi çalıştığını, nerede ihtiyaç duyulursa orada ordunun yardımına koşacağını ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, sulh zamanında denizci ülkelerin birbirlerinin limanlarını ziyaret ettiğini ve uluslararası bazı merasimlerde devletlerin, donanmaları aracılığıyla güçlerini ve düzenlerini sergileyip bayraklarını teşhir ettiklerini, böylece mensup oldukları devlet ve milletin gücünü ve prestijini temsil ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca donanma, ordunun deniz üzerindeki taşınmasını ve lojistik destek sağlanmasını temin ettiğini, sahilde orduyu ve denizde ticaret yollarını muhafaza ettiğini ifade etmektedir. Demiryolları ve diğer taşıma yolları, askerî ve ticari taşımacılığımız için ne kadar önemliyse, limanların güvenliğinin de o kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Tüm ürünlerin limanlarda depolanacağını ve bu limanların korunması gerekeceğini belirtmektedir. Eğer bu limanlar ve deniz yolları saldırılara karşı korunmazsa, ziraat ve ticarettten beklenen faydanın sağlanamayacağını

23 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 7/1, İctima 20, 24.03.1340 (Pazartesi), s. 1054-1055.

ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, 1.500-2.000 kilometrelik kara sınırı olmasına rağmen, deniz sahillerinin uzunluğunun 5.000 kilometreye yakın olduğunu belirtmektedir. Ali Rıza Bey, bahriyeye katılan personelin çeşitli teknik ve mesleki beceriler kazandığını, örneğin; çarkçılık, motorculuk, telsiz-telgrafçılık, telefonculuk, gemicilik, ateşçilik ve demircilik gibi alanlarda eğitim aldıklarını belirtmektedir. Bu kişilerin, askerlik hizmetlerini tamamladıktan sonra kaptan, lostromo, çarkçı, makinist, telsiz-telgrafçı veya telefoncu olarak görev yapabileceklerini ve böylece ülkenin sanayisine büyük katkı sağlayabileceklerini ifade etmektedir. Donanmanın, deniz ticaretinin gelişmesi ve güvenliği bakımından önemini vurgulayan Ali Rıza Bey, tüccarların gemilerini emniyetli gördüklerinde cesaretlerinin artacağını belirtmektedir. Ali Rıza Bey'e göre, eğer donanma olmazsa, deniz ticareti ve sanayi gelişemez, ülkenin güvenliği sağlanamaz. Bu nedenle, geniş sahillere sahip bir ülke olarak bağımsız bir şekilde yaşamak isteniyorsa savunma ve ticareti koruyacak güçlü bir deniz kuvvetine ihtiyaç duyduğumuzu vurgulamaktadır. Bu konuda ciddi ve esaslı bir karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.²⁴

Meclis Başkanı, ekseriyetin az olduğunu ifade ederek Bahriye bütçesinin müzakerelerini bir gün sonraya bırakmıştır. Bir gün sonra yapılan oturumda bütçe onaylanmıştır.²⁵ Meclis bütçe görüşmeleri devam ederken Ordu Mebusu Recai Bey, doksan beş imzalı bir takrirle Bahriye Vekâletinin teşkili hakkında kanun teklifi verdiklerini hatırlatmıştır. Verilen takrir oylanarak, kanun teklifi Müdafaa-i Milliye ve Muvazaneyi Maliye Encümenlerine tevdi edilmiştir.²⁶

2. Bahriye Vekâleti Teşkiline Dair Kanun Teklifi

Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey ve arkadaşlarının Bahriye Vekâleti hakkındaki (2/328) numaralı kanun teklifi ile Müdafaa-i Milliye ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinin mazbataları Meclisin 22 Aralık 1924 tarihli oturumunda görüşülmeye başlanmıştır.

Ali Rıza Bey vermiş oldukları kanun teklifinde, Mondros Mütarekesi ile birlikte donanmanın silahlarına el konulduğu, asker ve kumandanlarının tahliye edildiği ve donanmanın Haliç'te tevkif edilip denetim altına alındığı belirtilmektedir. Sadece Karadeniz sahillerinde inzibat ve asayiş sağlamaya için iki gambotun serbest bırakıldığı ifade edilmiştir. Bu gambotların İstiklâl Mücadelesine katıldığı ve mücadele boyunca Müdafaa-i Milliye Vekâleti emrinde görev yaptığı, bahriye şubesinin sulha kadar Müdafaa-i Milliye Vekâletine bağlı bir müdüriyet olarak idare edildiği belirtilmiştir. Ancak İstanbul'un tahliyesinden sonra donanmanın serbest kaldığı, üç tarafı denizlerle çevrili olan vatanın savunması için bahriyenin yeniden teşkil edilmesi ve donanmanın düzenlenmesine acil ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Bütçe ile ilgili endişeler olmaksızın yeni masrafların doğmayacağı, çünkü bahriyenin mevcut şube ve teşkilatlarının devam ettiği, "Memleketin müdafaa-i bahriyesi esbabının istikmali ve donanmamızın tensik ve teşkili gibi önemli işlerin uzmanlık alanında yürütülmesinin ancak Bahriye Vekâletinin teşkiliyle mümkün olacağı" belirtilerek kanun teklifini sunduklarını ifade etmişlerdir.

Bahriye Vekâletinin teşkiline dair kanunun maddeleri şu şekildedir:

24 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 7/1, İçtima 20, 24.03.1340 (Pazartesi), s. 1055-1056.

25 Bütçenin ayrıntıları için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 8, İçtima 21, 25.03.1340 (Salı).

26 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 8, İçtima 21, 25.03.1340 (Salı), s. 9.

“Madde 1: Bahriye işleriyle ilgilenmek amacıyla Bahriye Vekâleti kurulmuştur.

Madde 2: Bu kanun, yayımlandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Madde 3: Bu kanun, Büyük Millet Meclisi tarafından uygulanır.”²⁷

Muvazaneyi Maliye Encümeni, kanun teklifi Meclis Genel Kuruluna gelmezden evvel yapmış olduğu değerlendirmede, Umuru Bahriyenin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesini sağlamak için bir Bahriye Vekâleti kurulup kurulamayacağını belirlemek, encümenin yetki alanı dışında görüldüğü belirtilmiştir. Bu nedenle yapılan incelemelerin, doğrudan doğruya bir Bahriye Vekâleti kurulmasının genel bütçeye etkisi üzerinde yapılmış olduğunu ve inceleme sonucunda, bahsi geçen vekâletin kurulmasının bütçeye ek bir yük getirmeyeceğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir.²⁸

Müdafaa-i Milliye Encümeni ise Meclis Genel Kuruluna sunmuş oldukları mazbatada, Bahriye Vekâletinin teşkil edilmesi hakkındaki kanun teklifi ile geçen yılki Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından müzakere edilip düzenlenen raporun birlikte ele aldıklarını belirtmişlerdir. Başvekil ve aynı zamanda Müdafaa-i Milliye Vekili olan Fethi Bey, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi adına Erkân-ı Harbiye Reisi Sanisi Kâzım Paşa ve Bahriye Herekât Şubesi Reisi Hilmi Bey’in huzurunda; ilgili teklif ve geçen yıl verilen Müdafaa-i Milliye Encümeni raporunun²⁹ müzakere edildiğini ifade etmişlerdir. Geçen yılki raporda belirtilen sebeplere tamamen uygun ve teklifin ruhunu muhafaza etmek şartıyla bir Bahriye Vekâleti teşkilinde sakınca görülmediği belirtilmiştir. Mezkûr rapor, savaş zamanında bütün kuvvetlerin bir elden idare edilmesi gerektiğine işaret ederek, barış zamanında da aynı şekilde bütün kuvvetlerin bir elden idare ve hazırlanmasını talep ediyordu. Bu maksadı temin için bahriye kuvvetinin ayrı bir vekâlet şeklinde idaresine karşı çıkıyor ve şu teklifi ileri sürüyordu: “Donanmanın askerî gücü ve harekât planları ile meşgul olacak Bahriye Erkân-ı Harbiyesi, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti’nin emrine verilecek ve Bahriye işleriyle uğraşan diğer daireler, bir Bahriye Müsteşarının idaresinde olmak üzere Müdafaa-i Milliye Vekâletine bağlanacak.” Encümeninde teklifin ruhunu kabul ettiğini yani, donanmanın askerî gücü ve harekât planları ile meşgul olacak Bahriye Erkân-ı Harbiyesi’nin, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti’nin emrinde bırakılmasının elzem görüldüğü vurgulanmıştır. Ancak Bahriye işlerinin bir müsteşarın değil, müstakil bir Bahriye Vekilinin idaresinde bulunması, bütçeye ek yük getirmeyeceği de Maliye Encümeni tarafından bildirildiğinden mevcut duruma binaen faydalı görüldüğü bildirilmiştir. Bahriye Vekâleti teşkiline dair sunmuş oldukları kanun maddeleri:

“Madde 1: Bahriye işleri, Müdafaa-i Milliye Vekâletinden ayrılarak bu konuyla ilgilenmek üzere Bahriye Vekâleti kurulmuştur.

Madde 2: Bahriye Erkânı Harbiyesi, Bahriye Erkânı Harbiye Reisi’nin emrinde olarak Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bağlıdır.

Madde 3: Bu kanun, yayımlandığı tarihten itibaren geçerlidir.

27 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 216-218.

28 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 220.

29 İlgili rapor için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 218-220.

*Madde 4: Bu kanunun uygulanmasından İcra Vekilleri Heyeti sorumludur.*³⁰

Eskişehir Mebusu Arif Bey, Bahriye Vekâleti teşkiline taraftar olduğunu ancak geçen sene verilen kanun teklifinin Müdafaa-i Milliye Encümeninde tartışıldıktan sonra reddedildiğini, gündemde olmamasına rağmen Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbata Muharriri Beyefendinin mazbatayı tekrar Encümene istediğini belirtmiştir. Tekrar gündeme gelmesine ilişkin olağanüstü bir durum var ise bunun Genel Kurul ile paylaşılmasını istemiştir. Ayrıca memleketin müdafaası gibi çok önemli olan bir konunun aceleyle Meclisten geçmesi yerine uzun uzadıya tartışılması gereği üzerinde durmuştur.³¹

Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbata Muharriri olan Ekrem Bey, geçen yıl Müdafaa-i Milliye Encümeninin, Bahriye Vekâleti teşkili aleyhinde bulunmasının sebebini Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin behemehâl Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin emrinde bulunması olduğunu belirtmektedir. Encümenin, Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti emrinde olunca, geride kalan Bahriye Müdüriyeti Umumiye devairinin bir vekâletin tahtı idaresinde idare olunmasından ise bir müsteşarın emri altında idare olunmasını tercih etmiş ve bunlardan dolayı vekâlet teşkilinin aleyhinde bulunduğunu ifade etmektedir. Ancak Ekrem Bey, tamamıyla bu encümenin kabul ettiği teklifin ruhu baki kalmak şartıyla, yani Bahriye Erkân-ı Harbiyesi yine Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin emrinde bulunacak fakat diğer tarafta Bahriye daireleri, Bahriye Riyaseti'nin ve bir müsteşarın idaresi altında değil, müstakil bir vekâletin idaresi altında bulunmasının daha uygun olacağı kanaatine vardıklarını belirtmektedir. Sonra Muvazene Encümeninin bütçeye bir yük oluşturmayacağını söylediklerini, mazbatada bulunan mahzurları kaldırdıklarını ifade etmektedir. İzmit Mebusu Mustafa Bey, Bahriye Vekâletinin mevcut olan vekâletlerin en önemlisi olduğunu vurgulayarak, Bahriye Vekâletinin geçen seneden beri ihmal edilmiş olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bahri müdafaadan Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisinin mi, yoksa Bahriye Vekilinin mi sorumlu olacağını açıklığa kavuşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Bahriye Vekâletinin sorumluluklarını Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'nin alamayacağını, Bahriye Vekâleti Erkân-ı Harbiyesi kendi emrinde olmak üzere tüm teşkilâtı bahriyesini kendisinin idare etmesi gerektiğini, bu şekilde teşekkül edecek Bahriye Vekâletinden memleketin istifade edebileceğini belirtmektedir.³²

Ekrem Bey, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin tarih boyunca tek bir komutanlık altında yönetildiğini, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'nin ve Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin birbirinden bağımsız olarak çalıştığını ve bu iki birimin birbirinden habersiz şekilde ülkenin savunma güçlerini hazırlamasının doğru olmadığını belirtmektedir. Ekrem Bey, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin Müdafaa-i Milliye Vekâletinin emrinden ayrıldığını, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'nin, ülkenin savunma kuvvetlerinin organizasyonunu ve planlamasını doğrudan üstlendiğini ifade etmektedir. Bahriye Vekâletinin de benzer şekilde yapılandırılmasını savunmaktadır. Bahriye Erkân-ı Harbiye Heyeti, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin emrine verildiğini ve Bahriye Vekâletinin de ayrı bir şekilde teşkil edildiğini belirtmektedir.³³

30 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 220-221.

31 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 221.

32 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 222.

33 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 223.

İzmit Mebusu Mustafa Bey'in, "Bahriye Erkân-ı Harbiye-i Umumiyesi doğrudan doğruya barışta teşkilâtını ayrı olarak yapsın ve plânlarını tanzim etsin, savaşta da yine Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin emrinde bulunsun" düşüncelerine Ekrem Bey, bunun bütçe açısından çok fazla maliyete neden olacağını ve memleketin bütün savunma kuvvetlerinin bir arada idare edilmesinde fayda olduğunu belirtmektedir.³⁴

Başvekil Ali Fethi Bey, memleketin savunma stratejisi hakkında görüşlerini belirtirken, savunmanın sadece kara, deniz veya hava kuvvetlerinden ibaret olmadığını vurgulamaktadır. Ali Fethi Bey'e göre, ülkenin tümü için ortak bir savunma stratejisi oluşturulması gerekmektedir. Bundan dolayı, tüm savunma araçlarının ve güçlerinin en etkili şekilde kullanılmasını sağlamak, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'nin görevidir. Tüm savunma araçlarının aynı elin idaresinde bulunması gerektiğini savunarak, savunma kuvvetleri arasında herhangi bir fikir ayrılığının tehlikeli sonuçlara yol açabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, Bahriye Vekâleti kurulurken, deniz ve kara kuvvetlerinin aynı amaç doğrultusunda birlikte çalışmasını sağlamak için Bahriye Erkân-ı Harbiye-i ve Berriye Erkân-ı Harbiye-i Umumiye reislerinin beraber görev yapmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu şekilde, herhangi bir harp veya tehlike durumunda, kuvvetlerin ortak bir hedef doğrultusunda kullanılmasının sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Ali Fethi Bey, bütçesi altı buçuk milyon liraya ulaşan Bahriyenin hem menfaatlerini hem de bütçesini sağlamak için müstakil bir Bahriye Vekâletinin kurulmasının faydalı olacağını belirtmektedir. Mevcut Bahriyenin ıslahı, düzenlenmesi ve mevcut harp gemilerimizin bir an önce tamiri ile zabitanımızın modern savaşın gerektirdiği ilerleme ve gelişime doğru yönlendirilmesi için, bunların bağımsız bir Bahriye Vekâleti idaresinde eğitilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bahriyenin birçok kurumu, okulu ve fabrikası olduğunu ve bunların düzenlenmesi için Müdafaa-i Milliye Vekâletinin vakti olmayacağını ifade etmektedir. Bu sebeple, Bahriye Vekâletinin kurulmasının gerekli olduğunu belirtmekte ve bu husustaki kanunun kabul edilmesini rica etmektedir.³⁵

2.1. Bahriye Vekâleti Teşkiline Dair Kanun Maddelerinin Görüşülmesi

Meclis Genel Kurulunda yapılan müzakerelerin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesi yönündeki takrirler üzerine yapılan oylamada, maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

*"Madde 1: Bahriye işleri, Müdafaa-i Milliye Vekâletinden ayrılarak bu konularla ilgilenmek üzere Bahriye Vekâleti kurulmuştur."*³⁶

Erzurum Mebusu Rüştü Paşa, geçen sene Askerî Encümende kendisinin de bulunduğunu ve bir Bahriye Vekâleti teşkiline lüzum olup olmadığına karar vermek için müzakereler yapıldığını belirtmektedir. Bu müzakerelerde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili Asım Paşa ile Müdafaa-i Milliye Vekili Kâzım Paşa'nın da bulunduğunu ve bunların kuvvetlerinin birliği konusunda ısrarcı olduklarını ifade etmektedir. Rüştü Paşa, Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun kırkıncı maddesine atıfta bulunarak, Donanma Kumandanının Erkân-ı Harbiye Reisinin emrinde bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca Üssü Bahri Kumandanları da Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisinin komutasında olma-

34 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 224.

35 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 224-225.

36 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 225.

lıdır. Bu düzenleme gereğince, Üssü Bahri Kumandanları, Donanma Kumandanları ve Bahriye Mektepleri Erkân-ı Harbiye'ye bağlı olacakken, Bahriye Vekilinin de lojistik işlerle ve diğer destek görevleriyle ilgileceğini belirtmektedir.³⁷

Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey'in, "O halde vekâlete ihtiyaç yok" sözüne yanıt olarak, Rüştü Paşa, yalnızca bir vekil atanacağını ve bu vekilin lojistik işleri yürüteceğini belirtmektedir. İddia edildiğine göre bir donanma alınmayacağını, mevcut durumun muhafaza edileceğini, emir ve kumandanın Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne bağlı olduğunu ve yalnızca bir vekil tayin edileceğini, anlayamadığı noktanın da burası olduğunu ifade etmektedir. Rüştü Paşa, konunun uzmanı olan Bahriye mütehassıslarının bu düzenlemenin ülke için ne gibi faydalar sağlayacağını açıklamalarını istemektedir. Eğer bu düzenlemenin Bahriyenin gelişimine katkıda bulunacağına inanıyorlarsa, herkesin bu düzenlemeyi kabul etmesi gerektiğini belirtmektedir.³⁸

Başvekil Ali Fethi Bey, mevcut bütçeyi göz önünde bulundurarak büyük bir Bahriye programı oluşturma amacında olmadıklarını ifade ettikten sonra, mevcut Bahriyenin ıslahı, iyileştirilmesi, intizama kavuşturulması ve zabitanın daha düzenli bir şekilde eğitilmesi için bağımsız bir teşkilâtın gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Altı buçuk milyon liralık bütçeyi daha etkin bir şekilde kullanarak Bahriyeyi daha ileri ve mükemmel bir seviyeye getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak mevcut durumu koruma değil, iyileştirme ve düzenleme hedeflediklerini ifade etmektedir. Mevcut durumu korumanın, Bahriyenin birkaç yıl içinde yok olmasına yol açacağını söylemektedir. Ali Fethi Bey, ilerleyen dönemlerde, bütçenin genişlemesiyle uyumlu olarak, Meclis-i Âli'nin sürekli denetim ve kontrolü altında yapılacak Bahriye bütçeleri ile yeni gemiler almayı ve bu gemilere kumanda edecek zabitler yetiştirmeyi hedeflediklerini belirtmektedir. Ali Fethi Bey, Rüştü Paşa'nın, üssü Bahrî Kumandanları, Donanma Kumandanları gibi kumandanların Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye mi yoksa Bahriye Vekâletine mi bağlı olacaklarını sorduklarını ifade etmektedir. Ali Fethi Bey de Ordu müfettişlerinin bugün Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye mi yoksa Müdafaa-i Milliye Vekâletine mi bağlı olduklarını sormaktadır. Müdafaa-i Milliye'ye ait işler için Ordu müfettişleri Müdafaa-i Milliye'ye, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye ait işler için ise Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı olduklarını belirtmektedir. Aynı şekilde, üssü Bahrî Kumandanları ve Donanma Kumandanlarının, Bahriye Vekâletine ait olan işler için Bahriye Vekâletine, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye ait olan işler için ise Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı olduklarını ifade etmektedir. Bu yapının, berrî orduda mevcut bir uygulama olduğunu, bundan dolayı Bahriye Vekâletinin gerekliliği konusunda şüpheye yer bulunmadığını vurgulamaktadır.³⁹

Birinci madde üzerine başka söz isteyen ve tadil teklifi olmadığından oylamaya alınmış ve birinci madde değişiklik olmadan kabul edilmiştir.

İkinci madde⁴⁰ üzerine söz alan Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey, Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin görevleri ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı bir Bahriye Erkân-ı

37 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 225-226.

38 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 227.

39 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 227.

40 "Madde 2: Bahriye Erkânı Harbiyesi, Bahriye Erkânı Harbiye Reisi'nin emrinde olarak Erkânı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bağlıdır."

Harbiye Heyetinin görevlerinin birbirinden ayırt edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ali Rıza Bey, Bahriye Vekâletinin dört ana daireye ayrıldığını belirtmektedir: Erkân-ı Harbiye Dairesi, Teçhizat Dairesi: Tersanelerde gemilerin bakım ve tamirinden sorumludur. Levazım Dairesi: Donanmanın bakım ve onarımla ilgili tüm ihtiyaçlarını karşılar. Muamelatı Zatiye Dairesi: Zabitanın terfi, tayin, izne ayrılma gibi işlemlerini yürütür. Bu dört dairenin çeşitli hizmetler için birçok alt şubesi bulunduğunu ifade etmektedir. Bahriye teşkilâtının, Meşrutiyet Döneminde en yetkin amiraller tarafından detaylı bir şekilde incelenerek oluşturulduğunu ve on beş yıldır bu sistemle çalıştığını belirtmektedir. Bu teşkilâtın, bugüne kadar herhangi bir olumsuzluk göstermediğini ve en modern deniz kuvvetleri teşkilâtı modeli olarak kabul edildiğini, bundan dolayı mevcut yapının değiştirilmesinin doğru olmadığını ifade etmektedir. Bu dört daireden Erkân-ı Harbiye Dairesinin, Bahriye Vekâletinin tüm teknik, idarî, askerî ve siyasi işlerini yönetip ve düzenlediğini, diğer dairelerle sürekli temas halinde olup, onların işlerini düzenlemek ve yönlendirmekle sorumlu olduğunu belirtmektedir. Bu dairenin, diğer dairelerin faaliyetlerini koordine ettiğini ve onların işleyişine yön verdiğini ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, Bahriyede bir müsteşarlık bulunmadığını, Bahriye Vekâletinin Müsteşarının, Erkân-ı Harbiye Reisi olduğunu ve vekilin yokluğunda vekâletin işlerini yürütme yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Vekil adına imza atma yetkisinin de ona ait olduğunu, bu nedenle, Bahriye Erkân-ı Harbiye Riyaseti, Bahriye Vekâletinin temel işleyiş mekanizması olarak kabul edildiğini yani, bu dairenin, Bahriye Vekâletinin beyni veya yönetim merkezi olduğunu ifade etmektedir. Erkân-ı Harbiye-i Umumiye’de bulunan Bahriye Erkân-ı Harbiyesi’nin rolünün ise müdafaa planlarının hazırlanması ve uygulanması konularında önemli bir irtibat görevi üstlenmek olduğunu ifade etmektedir. Bu heyetin, Bahriye Vekâleti, Donanma Kumandanlığı ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti ile harp zamanında Başkumandanlık arasındaki bağlantıyı sağlayacağını belirtmektedir. Ali Rıza Bey, Donanma Kumandanlığının bir de Erkân-ı Harbiye birimi bulunduğunu, bu birimin, Donanma Kumandanı ile birlikte deniz kuvvetleri üzerinde komuta yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Donanmanın savaş gücünü ve kabiliyetini artırmak, manevralar düzenlemek, atamaları yapmak, tatbikatlar gerçekleştirmek ve personeli savaş hazırlığına geçirmek gibi görevleri olduğunu ve barış ve savaş dönemlerinde donanmanın işleyişinden bu heyetin sorumlu olduğunu ifade etmektedir.⁴¹

Ali Rıza Bey’e göre, donanmanın savaşta iki ana görevi vardır: Birincisi bağımsız olarak savaşmaktır. İkincisi ise kara ordusu ile ortak hareket etmektir. Her iki durumda da, ister tek başına savaşsın ister orduyla birlikte hareket etsin, Donanma Kumandanı daha önce belirlenen plana göre deniz savaşını yönetmekle yükümlü olduğunu, bu görevin, doğrudan denizdeki kumandana ait olduğunu belirtmektedir. Kara üzerindeki herhangi bir askerî birimin, denizdeki harekâta komuta etmesinin mümkün olmadığını, bu tamamen Donanma Kumandanı ve onun Erkân-ı Harbiyesi’ne ait bir görev olduğunu vurgulamaktadır. Ali Rıza Bey, berrî ve bahrî kuvvetlerin amacının, ülkeyi savunmak olduğunu ve bu savunma işinde bir bütün olarak müşterek çalışmalarını gerektiği vurgulanmaktadır. Bahriye Erkân-ı Harbiyesi’nin ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye arasındaki olası bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa, Meclis-i Âli’nin derhal müdahale etmesi gerektiğini, çünkü bunun, ülkenin savunmasıyla ilgili bir mesele olduğunu belirtmektedir.

41 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 228.

Mazbatanın ikinci maddesinde, Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin görevlerinin Harbiye planlarıyla ilgili bir Erkân-ı Harbiye Dairesine bağlı olması gerektiği belirtildiğini ancak bu ifadenin tamamen bilgisizlikle yazıldığını ve uygulanabilirliği olmadığını ifade etmektedir. Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin Harekâtı Harbiye Şubesinin Erkân-ı Harbiye-i Umumiye emrinde olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun için, bu konuda ek bir kayıt yapılmasına gerek bulunmadığını belirtmektedir. Ali Rıza Bey'e göre, Bahriye Erkân-ı Harbiye Reisi kim olursa olsun, asıl amaç ülkenin savunmasıdır ve bu sebeple, Erkân-ı Harbiyeyi Umumiye Reisinin görüşünü almak zaten doğal bir yükümlülüktür. Bu tür tartışmalara gerek bulunmadığını ifade etmektedir. Vekâletin organizasyonunu bozmamak ve etkisiz hale getirmemek için bu maddeye ihtiyaç olmadığını, çünkü bu, vekâletin bir kısmını alıp diğer tarafa kaydırmak, yani vekâletin ruhunu almak gibi bir durum olacağını belirtmektedir. Bu yüzden, bu maddenin düzeltilmesini ve meseleyi daha fazla uzatmamak için önerilen şekliyle kabul edilmesini rica etmektedir.⁴²

Ekrem Bey, teklif sahibi olarak, Ali Rıza Bey'in Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin Bahriye Vekâletine bağlı kalması konusunda söylediklerini bir Bahriye subayına yakışan sözler olarak değerlendirmiştir. Ancak, Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından maddenin eksik bilgilere dayanarak hazırlandığına dair eleştirilerin, daha çok düşünülmeden, geliş güzel yapıldığını belirtmektedir. Ekrem Bey, geçen yıl Müdafaa-i Milliye Encümeni Reisi olan Rüştü Paşa'nın Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin Bahriye Vekâletinin yapısına karşı çıktığını ifade etmektedir. Bahriye Teşkilâtında müsteşarlık makamının olmadığını, Bahriye Erkân-ı Harbiye Reisinin müsteşar gibi görev yapabileceğini ve bütün daireleri denetleyebileceğini belirten açıklamalar, geçmişteki eski sistemlere atıfta bulunmaktadır. Ekrem Bey, bu eski sistemlerin değiştirildiğini ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisinin Bahriye Vekâletinden ayrıldığını belirterek, eski yöntemlerin Bahriye Vekâletinde bırakılmasının uygun olmadığını vurgulamaktadır. Erzurum Mebusu Raif Efendi, diğer deniz kuvveti olan devletlerde Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı olup olmadığını sorması üzerine Ekrem Bey; Rusya, Hollanda ve Almanya'nın bu yapıyı kabul ettiğini ancak İngiltere'nin deniz kuvvetlerinin çok büyük olduğunu ve bu durumun İngiltere'nin bizden farklı olduğunu ifade etmektedir.⁴³

Maddenin yeniden tetkik edilmesi amacıyla Encümene iadesi teklif edilmiş ancak yapılan oylamada iade kabul edilmemiştir. Madde aynen oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Üçüncü ve dördüncü madde⁴⁴ de oylama sonucu kabul edilmiştir. Kanunun birinci müzakeresi son bulmuş, ikinci müzakere sonraya bırakılmıştır.⁴⁵

Bahriye Vekâleti teşkiline dair Ali Rıza Bey ve arkadaşlarının (2/328) numaralı kanun teklifinin ikinci müzakeresi, Meclisin 29 Aralık 1924 tarihli oturumunda başlamıştır.⁴⁶ Birinci madde hakkında tadil teklifi olmadığından tekrar okunarak, aynen kabul edilmiştir.

42 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 229.

43 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 229-230.

44 “Madde 3: Bu kanun, yayınlandığı tarihten itibaren geçerlidir. Madde 4: Bu kanunun uygulanmasından İcra Vekilleri Heyeti sorumludur.”

45 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi), s. 231.

46 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 287.

2.2. İkinci Madde Hakkında Verilen Tadil Teklifleri

İkinci madde hakkında Kastamonu Mebusu Rıza Bey bir tadil takriri vermiştir. Buna göre:

“Madde 2: Bahriye Erkânı Harbiye Riyaseti, eskiden olduğu gibi Bahriye Vekâletinin emrinde olup, Müdafaa ve Harekât planlarının uygulanması konusunda Erkânı Harbiye Umumiye Riyasetine bağlıdır.” Şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir.⁴⁷

Tadil teklifinin Meclis Genel Kurulunda okunmasından sonra Ali Rıza Bey, kanunun birinci maddesinin, Bahriye Vekâletinin kuruluşunu düzenlediğini ancak ikinci maddenin, Bahriye Vekâletinin idarî ve teknik yetkilerini tamamen elinden aldığını ve bu kurumu neredeyse işlevsiz bir hale getirdiğini ifade etmektedir. Ali Rıza Bey, geçen yıl bu kanunun, Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından geniş kapsamlı olarak tartışıldığını, Bahriye Erkân-ı Harbiye Dairesinin Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetinin emrine verilmesi ve diğer üç dairenin de Müsteşarlık şeklinde Müdafaa-i Milliye emri altında kalmasına karar verildiğini ifade etmektedir. Bu karar üzerine bir mazbata hazırlandığını ve ilgili yasal maddeler yazılarak TBMM’ye sunulduğunu belirtmektedir. Bu kanunun müzakeresi yapılmadan ve onay almadan önce, bu teşkilatın uygulamaya konulduğunu belirtmektedir. Bahriye Erkân-ı Harbiye Dairesi, Bahriye Dairesinden ayrılarak Erkân-ı Harbiye-i Umumiye’ye taşındığını ve diğer üç dairenin, Müdafaa-i Milliye Vekâletine bağlı olarak kaldığını ifade etmektedir. Bu tarihten itibaren, Bahriye Erkân-ı Harbiye Reisi ile Umuru Bahriye Müdürlüğü arasında bir yazışma süreci başladığını belirtmektedir. Erkân-ı Harbiye-i Bahriye Reisi, belirli konular hakkında Erkân-ı Harbiye-i Umumiye’ye yazdığını, bu dairenin Müdafaa-i Milliye Vekâletine ve Müdafaa-i Milliye Vekâleti Bahriye Riyaseti’ne yazdığını ifade etmektedir. Bahriye Riyaseti’nin bu yazıları incelediğini ve icra edilip edilmeyeceği veya ek bir görüş gerekip gerekmediğine dair tekrar yazdığını dolayısıyla hiçbir somut ilerleme sağlanmadığını vurgulamaktadır.⁴⁸

Başvekil Ali Fethi Bey, “Erkân-ı Harbiye-i Bahriyenin vazifesi nedir?” diye sorması üzerine, Ali Rıza Bey, Erkân-ı Harbiye-i Bahriyenin temel görevleri arasında bahriyenin teçhizatı ve levazımı, gemi siparişleri, malzeme yönetimi ve personel yönetimi bulunduğunu ifade etmektedir. Ali Rıza Bey’e göre bu daire, bahriyenin ihtiyaç duyduğu gemi, torpido, cephaneye gibi malzemelerin miktarını belirleyerek nasıl temin edileceğini planlamalıdır. Gerekli gemi sayısını ve özelliklerini belirlemek, gemilerin hangi sistemde olacağına bilgisini vermek ve diğer malzemelerin ne şekilde ihzar edilmesi gerektiği gibi detayları düzenlemek Erkân-ı Harbiye-i Bahriyenin sorumluluğunda olduğunu ifade etmektedir. Erkân-ı Harbiye-i Bahriye, Bahriye Vekâletinin temel bir parçası olduğunu ve diğer dairelerin uyum içerisinde çalışabilmesi için gerekli direktifleri sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca bahriye kuvvetlerinin eğitim ve yönetim ihtiyaçları karadan ve havadan gelen kuvvetlerin ihtiyaçlarından farklı olduğunu, bu yüzden bahriye kuvvetlerinin özel ihtiyaçları ve usullerinin dikkate alınması gerektiğini, müdahale ve düzenlemelerin, bu kuvvetlerin zamanında ve etkili bir şekilde hazırlanmasını engellememesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ali Rıza Bey’e göre, sulh zamanında bah-

47 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 287.

48 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 287.

riye kuvvetlerinin kendi uzmanlık alanları ve gereksinimleri çerçevesinde gelişmeleri beklenmelidir. Bu kuvvetler, Başkumandanlık emrine verilerek ortak hedeflere ulaşmak için çalışırlar. Bu nedenle, sulh döneminde bu kuvvetlerin tüm işlerine müdahale ederek detaylı şartlar koymak doğru değildir. İkinci maddenin mevcut hâlinin, Bahriye Vekâletinin kurulma amacını gerçekleştiremeyeceğini, bu nedenle ikinci maddede yapılan düzenlemenin, Bahriye Erkân-ı Harbiyesi'nin hem harekâtı harbiye planları ile ilgili olarak Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne bağlı kalmasını hem de Bahriye Vekâletinin emrinde kalmasını öngören bir teklif sunduğunu ve bu teklifin dikkate alınmasını ümit ettiğini belirtmektedir.⁴⁹

Başvekil Ali Fethi Bey, bugüne kadar Bahriye Umuru, Müdafaa-i Milliye Vekâletinin bir idarî şubesi olarak yönetildiğini, ancak bu yapıdaki eksiklikler nedeniyle, Bahriye Umurunun Müdafaa-i Milliye'den ayrılarak bağımsız ve müstakil bir vekâlet olması için kanun teklifi sunulduğunu belirtmektedir. Kanunun ikinci maddesinde, Bahriye ile ilgili Erkân-ı Harbiye hizmetlerinin Erkân-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı kalması önerildiğini, ancak, Ali Rıza Bey, bu maddenin böyle kalması hâlinde, Bahriye Vekâletinin idarî yapısının elinden alınacağını ve sadece bir kapı çuhadarlığı seviyesine ineceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Ali Fethi Bey geçmişte, Bahriye Umurunun Müdafaa-i Milliye'ye bağlı olması ve kabine içinden yeterli bir vekil bulunmaması gibi nedenlerle, bazı bahriyeli arkadaşların bağımsız bir vekâlet kurulmasını savunduğunu, şimdi ise bu bağımsız vekâletin yanı sıra Erkân-ı Harbiye hizmetlerinin de bu vekâlete bağlanması gerektiğini ileri sürdüklerini vurgulanmaktadır. Ali Fethi Bey, Müdafaa-i Milliye Vekâletinin, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye ile nasıl bir bağlılık içinde bulunuyorsa, Bahriye Vekâletinin de aynı şekilde bağlı kalacağını belirtmektedir. Ali Fethi Bey'e göre, eğer Ali Rıza Bey'in mantığını Müdafaa-i Milliye Vekâletine de uygularsak, bu durumda Müdafaa-i Milliye Vekâleti de idarî yetkilerini kaybeder ve sadece bir kapı çuhadarlığı seviyesine indirgenmiş olur. Ali Fethi Bey, Erkân-ı Harbiye hizmetinin, ordu seferberliğini hazırlamaya ve ihtisas gerektiren detaylı bir hizmete yönelik bir görev olduğunu belirtmektedir. Bu hizmetin bahriyede de mevcut ve önemli olduğunu vurgulamaktadır. Rıza Beyefendinin, Erkân-ı Harbiye-i Bahriye'nin görevini inşaat, levazım ve çeşitli idarî işlerle sınırlandırırken, Ali Fethi Bey bu görüşe katılmadığını, Erkân-ı Harbiye'nin asli görevinin, levazım ve idarî işlerle sınırlı olmadığını, bu görevin ordunun ihtiyacını karşılamaya yönelik özel ve teknik hizmetleri kapsadığını belirtmektedir. Levazım, inşaat ve idarî işlemlerin farklı dairelerin işi olduğunu, Erkân-ı Harbiye'nin asli görevleri olmadığını ifade etmektedir. Ali Fethi Bey, Erkân-ı Harbiye hizmetinin etkin bir şekilde ifa edilmesini ve mütehassis personelin bu hizmetleri yürütmesini istediklerini vurgulamaktadır. Bahriye kuvvetlerinin etkili bir şekilde yetiştirilmesi ve seferberlik için hazır hâle getirilmesi açısından Erkân-ı Harbiye hizmetinin iki kuvvetin selameti açısından beraber olmasının elzem olduğunu belirtmektedir. Bu görevin, Erkân-ı Harbiye'nin asli bir parçası olduğunu ve levazım, inşaat gibi diğer işlemlerden ayrı tutulması gerektiğini, Rıza Beyefendi'nin endişelenmesine gerek olmadığını bu görevlerin, Bahriye Vekâleti içinde kalacağını ve herhangi bir şekilde alınmayacağını ifade etmektedir.⁵⁰

49 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 289.

50 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 289-290.

Ali Rıza Bey, maksadının yanlış anlaşıldığını, Bahriye Erkân-ı Harbiye Dairesi Levazım Dairesidir, demediğini belirtmektedir. Üç tane Erkân-ı Harbiye Dairesi olduğunu geçen celsede Heyet-i Celile'ye arz ettiğini ifade etmektedir.⁵¹

İkinci madde hakkında Eskişehir Mebusu Arif Bey de bir tadil teklifi sunmuş ancak kabul edilmemiştir.⁵² Netice itibarıyla ikinci madde hakkında verilen tadil teklifleri yapılan oylamada kabul edilmemiş ve maddeler oylamaya devam edilmiştir. İki, üç ve dördüncü maddeler ayrı ayrı okunarak oylama yapılmış ve kabul edilmiştir. Bahriye Vekâleti teşkili hakkındaki kanun için yapılan oylamaya 162 mebus katılmış, 137 kabul, 24 ret ve 1 çekimser oy kullanılmış ve 133 oy ile kanun kabul edilmiştir.⁵³

29 Aralık 1924 tarihli ve 539 sayılı Kanunla kurulan Bahriye Vekâletinin başına, 30 Aralık 1924 tarihinde Cebelibereket Mebusu İhsan Bey getirilmiştir.⁵⁴ Bahriye Vekâleti için bir sancak Erkân-ı Harbiye Umumiye tarafından uygun görülüp belirlenmiştir. Bahriye Vekâletinin 3 Mart 1925 tarihli ve Donanma Dairesi 546/2920 numaralı yazısıyla, Kara ve Deniz Kuvvetleri Başkomutanı ile Bahriye Vekiline ait sancak örnekleri, Bakanlar Kurulunun 25 Mart 1925 tarihli toplantısında incelenmiş ve belirtilen sancakların, örneklerine göre üretilmesi ve kullanılması kabul edilmiştir.⁵⁵

Bahriye Vekâleti kurulduktan sonra, ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak bir donanma oluşturulması, tesislerin ve eğitim kurumlarının düzenlenmesi çalışmalarına başlandı. İlk olarak Yavuz Kruvazörü'nün tamiri, Turgut Reis Zırhlısı, Hamidiye ve Mecidiye Kruvazörleri, Peyk-i Şevket ve Berk-i Satvet Torpido Kruvazörleri ile Samsun, Basra ve Taşoz Muhripleri'nden bir filo kurulması, iki denizaltının siparişi, Gölcük'te bir tersane inşası ve personelin eğitimi konuları ele alındı.⁵⁶ 5 Nisan 1925 tarihinde ise Bahriye Fevkalade Bütçe Kanunu kabul edilmiştir. Buna göre, beş yıl boyunca her yıl eşit miktarda kullanılmak üzere 15.145.000 TL ödenek sağlanmış ve kullanılmayan ödenekler, bir sonraki yıla devredilerek kullanılabilirdi.⁵⁷

Bahriye Vekâleti, 9 Mayıs 1925'te Alman Flender Şirketi ile Yavuz Kruvazörü'nün tamiri için havuz yapımı konusunda bir anlaşma imzalamıştır.⁵⁸ Alman Flender Şirketi, havuzun yanı sıra Gölcük'te çeşitli onarım atölyeleri, barınma yerleri, torpido test ve bakım istasyonları kurmuştur.⁵⁹ Yavuz Kruvazörü'nün tamiri için Fransız şirket Saint

51 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 290.

52 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 290-294.

53 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi), s. 293-294.

54 Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-II. Dönem 1923-1927*, C. 3, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s. 192.

55 BCA, Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 13-19-5. Sancaklar EK-1 ve Ek-2'de verilmiştir.

56 Burcu Özcan Erdal, 1924 Bahriye Bütçesi Görüşmeleri Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Donanması, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.10, Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı, 2023, s. 120.

57 Rasim Ünlü, "Atatürk Döneminde (1923-1938) Cumhuriyet Bahriyesinin Oluşumu ve Gelişim Süreci", İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1996, (Doktora Tezi), s. 57.

58 Afif Büyüktuğrul, *Büyük Atatürk ve Türk Denizciliği*, Deniz Kuvvetleri Basımevi, İstanbul 1969, s. 258.

59 Celal Eyiceoğlu, Geçmişte ve Şimdi Gölcük Deniz Fabrikaları, *Donanma Dergisi*, Ekim 1962, s. 12.

Hasard ile bir sözleşme imzalanmıştır.⁶⁰ Ayrıca Hollanda tersanelerine iki denizaltı inşası için bir sözleşme imzalanmış, sivil bahriyenin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Kasımpaşa tersanesi Seyri Sefain İdaresine devredilmiştir. Bu çerçevede, sivil gemilerin inşası ve bakımları gerçekleştirilmiştir. Teknik ve ekonomik imkânsızlıklara rağmen, Turgut Reis, Hamidiye, Mecidiye, Peyk-i Şevket, Berk-i Satvet, Samsun, Basra ve Taşoz savaş gemileri faal hale getirilmiştir. Bahriyeye danışmanlık yapması amacıyla Türkiye'ye bir Alman heyeti davet edilmiş ve denizcilikle ilgili talimnameler hazırlanmıştır. Ayrıca denizci personelin eğitimine yönelik olarak yurtdışına denizci personel gönderilmeye başlanmıştır.⁶¹

Yavuz Kruvazörü'nün onarımı sırasında ortaya çıkan teknik ve mali sorunlar, "Yavuz-Havuz davası" olarak bilinen hukuki süreci başlattı. Bahriye Vekili İhsan Bey'in, yapılacak olan havuzun ihalesi, Yavuz Kruvazörü'nün havuzlanması⁶² ve bu süreçte ilgili firmalar lehinde yetkisini aşan kararlar aldığına dair söylentiler yayıldı. Bu nedenle, Bahriye Vekâleti, İhsan Bey'in İcra Vekilleri Heyeti kararlarına aykırı hareket ettiği münasebetiyle 27 Aralık 1927'de kaldırıldı. Bahriye Vekâletinin kaldırılmasının ardından Deniz Kuvvetleri organizasyonunda değişiklik yapılarak 16 Ocak 1928'de Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı yeni bir Deniz Müsteşarlığı kuruldu.⁶³ Vekâlet, 1927 yılının sonunda Başbakan İsmet İnönü'nün verdiği bir önerge doğrultusunda, 16 Ocak 1928'de kaldırılmıştır.

Sonuç

Mondros Ateşkes Antlaşması ile başlayan süreç, Osmanlı donanmasının fiilen devre dışı kalmasına ve müttefiklerin denetiminde kontrol altında bırakılmasına yol açmıştır. İtilaf Devletleri tarafından Haliç'e çekilen ve abluka altına alınan Osmanlı donanması, İstiklal Mücadelesi sürecinde zor şartlar altında yeniden canlandırılmış ve Anadolu'da direnişi desteklemek amacıyla büyük bir çaba göstermiştir. Bu dönemde Anadolu sahillerinde görev yapan tekneler, mühimmat kaçırma faaliyetlerinde kritik bir rol oynamış ve özellikle Karadeniz üzerinden Sovyet yardımlarının sağlanmasında etkin olmuştur. 10 Temmuz 1920'de kurulan Umur-ı Bahriye Müdüriyeti, bu yardımların güvenliğini sağlama ve yeni deniz organizasyonlarını oluşturma adına ilk yapı taşlarını koymuştur. Cumhuriyetin ilanının ardından Bahriye Dairesi ve sonraki dönemde Türk Deniz Kuvvetleri, hem idarî hem de askerî alanda kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte, Cumhuriyet'in deniz politikalarına katkıda bulunacak sağlam bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır. Abdürrahim Bey'in yayımladığı genelge ve 1924 yılı bütçe görüşmeleri, Türk Bahriyesi için yeni bir dönemin başlangıcını simgelemektedir. Bahriye Vekâletinin kurulması konusundaki tartışmalar, dönemin savunma stratejileri ve ihtiyaçları doğrultusunda belirgin bir önem taşımaktadır. Mondros'tan sonra donan-

60 BCA, Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 26-68-16; BCA, Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 26-57-7.

61 Erdoğan Oran, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekâleti*, s. 215; Mustafa Hergüner, *İkinci Dünya Savaşında Türk Denizciliği*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2011, s. 196.

62 Ayrıca 1929 ve 1930 yıllarında, Yavuz Kruvazörü'nün havuza indirilmesi ve havuzdan çıkarılması için Alman Her Palmblat ile bir dok mualliminin geldiğini görmekteyiz. Bkz. BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 4-40-14; BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 12-48-19.

63 Figen Atabey, *Cumhuriyet Donanmasının Oluşum ve Gelişim Süreci (1923-1938)*, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.59, 2023, s. 326.

manın işlevsiz hale gelmesi, güvenlik açısından ciddi bir boşluk yaratmış ve bu durum, Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasıyla birlikte donanmanın yeniden organize edilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin coğrafi konumu ve deniz yolları üzerindeki stratejik önemi dikkate alındığında, bağımsız bir Bahriye Vekâletinin kurulması gerektiği fikri güç kazanmıştır. Meclis içinde yapılan görüşmeler, donanmanın yeniden yapılması ve bahriye işlerinin etkili bir biçimde yürütülmesi için özel bir idarî yapıya ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Müdafaa-i Milliye Encümeni ve Maliye Encümeni gibi ilgili komisyonlar, Bahriye Vekâletinin bütçeye ek bir yük getirmeden mevcut yapılar kullanılarak teşkil edilebileceği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bu yeni teşkilatın, kara ve deniz kuvvetleri arasında koordinasyonu sağlayarak ülke savunmasında bir bütünlük oluşturabileceği öngörülmüştür. Başvekil Ali Fethi Bey ve İzmit Mebusu Mustafa Bey gibi önde gelen isimler, Bahriye Vekâletinin kurulmasının savunma stratejileri açısından önemli bir adım olacağını ifade etmişlerdir. Bahriye Vekâletinin kurulması kararı, deniz güvenliğinin sağlanması ve Türkiye'nin denizcilik alanındaki kapasitesinin artırılması açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

Cumhuriyetin ilanından sonra modern deniz kuvvetlerinin temellerini atmak amacıyla kurulan Bahriye Vekâleti, Osmanlı'dan devralınan denizcilik mirasını yeniden yapılandırma hedefi gütmüştür. Bahriye Vekâletinin kurulmasıyla birlikte hem askerî hem idarî anlamda bir denizcilik politikası oluşturulmuş; deniz savunması ve ticaretin güvenliği için gereken teknik altyapı ve personel eğitimi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ancak bütçe ve yönetsel kaynak yetersizlikleri nedeniyle Bahriye Vekâletinin ömrü kısa sürmüştür; Türkiye'nin deniz güvenliğini sağlamada ihtiyaç duyduğu reformlar tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Yine de Bahriye Vekâletinin varlığı, bağımsız bir deniz kuvveti kurma yönündeki çabaları temsil etmekte ve Türkiye'nin jeopolitik konumuna uygun, güçlü bir denizcilik gücü oluşturma gereksinimini ortaya koymaktadır. Türk denizcilik politikasının şekillenmesinde mihenk taşı olan bu süreç, ilerleyen yıllarda modern Türk Deniz Kuvvetleri'nin kurulmasına zemin hazırlamış ve Türkiye'nin üç tarafını çevreleyen denizlerde etkin bir güç olarak var olma iradesini yansıtmıştır. Böylece, denizcilik alanında atılan bu adımlar, Cumhuriyet Türkiye'sinin denizlerde bağımsızlık ve güvenliğini sağlayan bir güç olma yolundaki stratejik vizyonunun en önemli yapı taşlarından birini oluşturmaktadır.

Netice itibarıyla, Bahriye Vekâletinin kurulması ve Türk donanmasının yeniden yapılandırılması, Türkiye'nin üç tarafını çevreleyen denizlerde etkin bir güç olma hedefinin ve deniz güvenliğinin ülkenin bağımsızlığı için vazgeçilmez olduğunun bir ifadesidir. Türkiye, bu dönemde, denizcilik kabiliyetini artırarak bağımsızlık mücadelesinin ardından kendine yeten, ulusal çıkarlarını koruyan modern bir deniz gücü oluşturma yolunda önemli bir adım atmıştır diyebiliriz.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

EKLER

EK-1: “Berri ve Bahri Başkumandan Sancağı”

EK-2: “Bahriye Vekâletine Mahsus Sancak”

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 13-19-5.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 4-40-14.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 12-48-19.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 26-68-16.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 30-18-1-1, Yer Bilgisi: 26-57-7.

Resmi Kaynaklar

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 7/1, İçtima 20, 24.03.1340 (Pazartesi).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 8, İçtima 21, 25.03.1340 (Salı).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 10, İçtima 1, 1.11.1340 (Cumartesi).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 25, 22.12.1340 (Pazartesi).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, Cilt 11, İçtima 28, 29.12.1340 (Pazartesi).

Telif ve Tetkik Eserler

AKOY, Çağatay Mete ve Eğilmez, Utku Cihan, Milli Mücadele Döneminde Denizcilik Faaliyetleri, *Sahil Güvenlik Dergisi*, S.39, Ekim 2019, s. 18-20.

ATABEY, Figen, “Millî Mücadele Döneminde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı ve Faaliyetleri”, *100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Karadeniz’de Milli Mücadele Uluslararası Sempozyumu*, C.2, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon 2019, s. 635-653.

ATABEY, Figen, Cumhuriyet Donanmasının Oluşum ve Gelişim Süreci (1923-1938), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.59, 2023, s. 317-340.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, *Büyük Atatürk ve Türk Denizciliği*, Deniz Kuvvetleri Basımevi, İstanbul 1969.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, *Cumhuriyet Donanması*, Deniz Basımevi, İstanbul 1967.

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*, C.4, Deniz Basımevi, İstanbul 1974.

ÇOKER, Fahri, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargâh Basımevi, Ankara 1994.

ÇOKER, Fahri, Cumhuriyet Bahriyesi Nasıl Kuruldu, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, S.560, 1994, s. 60-78.

ERİM, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1953.

EYİCEOĞLU, Celal, Geçmişte ve Şimdi Gölcük Deniz Fabrikaları, *Donanma Dergisi*, Ekim 1962, s.1-17.

- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu, Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1993.
- GÜRDENİZ, Cem-Yüceliş, Erdoğan, *Cumhuriyet Donanması 1923-2000*, Seyir Hidrografi Oşinografi Dairesi, İstanbul 2000.
- HERGÜNER, Mustafa, *İkinci Dünya Savaşında Türk Denizciliği*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2011.
- İŞİN, Mithat, *İstiklal Harbi: Deniz Cephesi*, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 1946.
- KARADOĞAN, Umut C., *Milli Mücadele Yıllarında Türk Bahriyesinin Durumu ve Faaliyetleri*, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.27, S.81, 2011, s. 603-650.
- MÜTERCİMLER, Erol, *Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek; Sovyetler Birliği'nden Alınan Yardımlar Kuva-yı Milliye Donanması*, Yaprak Yayınları, İstanbul 1992.
- ORAN, Erdoğan, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekâleti", *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, Ankara 2012 (Doktora Tezi).
- ÖZCANERDAL, Burcu, 1924 Bahriye Bütçesi Görüşmeleri Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Donanması, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 10, S. Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı, 2023, s. 109-126.
- ÖZÇELİK, Selahattin, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.
- Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı*, Cilt 5, Genelkurmay Başkanlığı Yayınevi, Ankara 1964.
- ÜNLÜ, Rasim, "Atatürk Döneminde (1923-1938) Cumhuriyet Bahriyesinin Oluşumu ve Gelişim Süreci", *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*, İstanbul 1996 (Doktora Tezi).

Extended Abstract

On October 30, 1918, the Ottoman Empire signed the Armistice of Mondros, which ended World War I. In accordance with Article 6 of this treaty, the Ottoman navy was withdrawn to the Golden Horn and passed to the control of the Allies. The Allied navy demanded information about the Ottoman navy and made arrangements for various ships. During the War of Independence, the allied blockade of the Turkish navy and the boats in Anatolia were also affected. Relevant ships were placed in various ports and some sailors participating in the nationalist movement carried ammunition to Anatolia. During this period, various societies played a role in the smuggling and transportation of ammunition. In 1920, the Directorate of Umur-ı Bahriye was established and was responsible for the transportation of Soviet aid arriving via the Black Sea. In accordance with the agreement with the Soviets, ammunition was transferred from Tuapse to Inebolu. In line with the provisions of the Armistice of Mudros, the Turkish navy was based in the Golden Horn and had a limited role in the Marmara Sea. During the War of Independence, some ships participated in the national campaign and the naval organizations in the Black Sea were connected to the Directorate of Umur-ı Bahriye. Before the proclamation of the Republic in 1923, Mr. Abdürrahim Bey was appointed as the head of the Navy Department. Abdürrahim Bey issued a circular to restructure the Navy and

to increase the morale of the personnel. For the 1924 Fiscal Year budget, a Navy Budget Commission was established and discussed in the Parliament.

On March 24, 1924, the budget of the Navy was discussed in the Parliament session. Trabzon Deputy Recai Bey emphasized the importance of the naval forces, stating that dominating the seas was critical for the defense of the country and that Türkiye's wide coastline should be evaluated in this respect. Recai Bey stated that the navy was weakened during the Ottoman period and this deficiency led to military failures. He argued that the Navy should be managed by an independent ministry and demanded that this demand be discussed in the Parliament. Kastamonu Deputy Ali Rıza Bey stated that the navy had been neglected during the Constitutional Monarchy period, which weakened the military and strategic position of the country. He emphasized that the rejection of the navy program prepared by the expert admiral brought from England by the government damaged the military power of the country. He also drew attention to the purchase of ships with public donations and said that the navy is critical for the country's security, maritime trade and international prestige. At the end of the session, the Speaker of the Parliament stated that the discussions on the Navy budget would be postponed for a day. The next day, the budget was approved and the bill on the establishment of the Ministry of Navy, submitted by Recai Bey, was referred to the Committees of Defense and Finance.

In December 1924, the bill on the Ministry of Navy, proposed by Ali Rıza Bey, Member of Parliament for Kastamonu, and his friends, became one of the most important topics of discussion in the Parliament. The proposal emphasized the urgent need for the reorganization of the naval forces after the Armistice of Mudros, such as the disarmament of the Ottoman navy and the evacuation of its soldiers. According to the main articles of the proposal, the Ministry of Navy will be established and this law will enter into force as of the date of its publication. The Committee of Public Accounts stated that the establishment of the Ministry of Navy would not impose an additional burden on the budget, and stated that this issue was not within its jurisdiction. The Committee of Defense and National Defense, on the other hand, prepared a report stating that it did not see any harm in the establishment of the Ministry of Navy, but suggested that the Chief of Naval Staff should remain under the command of the Chief of Naval Staff. Eskisehir Mebusu Arif Bey emphasized that the issue should be brought back to the agenda and discussed at length. Mustafa Bey, MP for Izmit, emphasized the importance of the Ministry of Navy and stated that the responsibilities of the Ministry should be clarified. Ekrem Bey stated that the land, naval and air forces had been managed under a single command throughout history, and argued that it was appropriate for the Chief of Naval Staff to remain under the Presidency of the Chief of Naval Staff, but that it would be more appropriate to establish the Ministry of Naval Affairs as an independent body. Prime Minister Ali Fethi Bey, on the other hand, emphasized that all defense forces of the country should be managed in line with a common strategy and stated that the establishment of the Ministry of Navy would ensure the effective use of defense forces. Therefore, the establishment of the Ministry of Navy was considered as a critical step in terms of effectively organizing the Turkish naval forces and strengthening the defense strategy.

In the General Assembly of the Parliament, after voting on the motions that the discussions were sufficient and that the articles should be passed, the articles were approved. According to the first article, naval affairs were separated from the Ministry of Defense and the Ministry of Navy was established to deal with these matters. Erzurum Mebusu Rüşti Pasha states that there were discussions on this issue in the Military Council last year and that the necessity of the establishment of the Ministry of Navy was discussed. He states that during these discussions, Asım Pasha, the Deputy Chief of Staff of the Ministry of War, and Kâzım Pasha, the Deputy Minister of Defense and National Defense, insisted on the unity of forces. Rüşti Pasha, referring to the fortieth article of the Law on the Principles of Organization, states that the Commander of the Navy should be under the command of the Chief of Staff Warfare and that the Deputy Minister of Navy would take care of logistics and support duties. Rüşti Pasha responds to Kastamonu Mebusu Ali Rıza Bey's statement "In that case, there is no need for a deputy" by stating that the deputy will only deal with logistics and the current situation will be maintained. Ali Fethi Bey emphasizes that they do not intend to create a big Navy program considering the existing budget, and that an independent organization is necessary for the rehabilitation and improvement of the existing Navy. They aimed to use the budget effectively and to bring the Navy to a more advanced level. He also states that they aim to purchase new ships and train officers with the expansion of the budget in the future. Rüşti Pasha states that the equipment and administrative structure of the Ministry of Navy should be in harmony with the General Staff and that it would not be right to change the existing structure.

Ali Rıza Bey argues that the Naval Erkânı Harbiye Department is a fundamental part of the administrative structure of the Ministry of Navy and that changing the current structure of this department would harm the functioning of the Ministry of Navy. Ali Rıza Bey states that the Chief of the Naval Erkânı Harbiye is the basic functioning mechanism of the Ministry of the Navy and that this structure should not be disrupted. Ekrem Bey, on the other hand, states that the old systems were changed and the current arrangements were made to increase the efficiency of the administrative structure of the Ministry of Navy. Erzurum Mebusu Raif Efendi asked whether in other states the Chief of Naval Staff was subordinate to the Chief of Naval Staff, Ekrem Bey stated that Russia, the Netherlands and Germany accepted this structure, while the United Kingdom adopted a different structure due to its large naval forces. The amendment proposals regarding the second article were put to vote, but were not accepted. The law on the establishment of the Ministry of Navy was adopted on December 29, 1924 and Cebelibereket Deputy İhsan Bey was appointed as the head of the Ministry of Navy. Following the establishment of the Deputy Ministry of Navy, efforts were initiated to create a navy and organize the facilities, taking into account the economic conditions. Within this framework, steps were taken for the repair of various warships, new ship orders, shipyard construction and personnel training. On April 5, 1925, the Navy Extraordinary Budget Law was adopted, which provided equal annual appropriations for five years, and unused appropriations were carried over to the following year. In addition, the Ministry of Navy signed agreements with German and French companies for ship repairs and shipyard construction, and made contracts with Dutch shipyards for the construction of submarines. Navy personnel were sent abroad for training. The technical and financial

problems experienced during the repair of the cruiser Yavuz initiated the legal process known as the “Yavuz-Havuz case”. Deputy Minister of Navy İhsan Bey stated that he signed an agreement with the relevant companies for the tender of the pool and other processes that exceeded his authority.

The establishment of the Bahriye Vekâlet (Ministry of Maritime Affairs) is considered one of the most important turning points in Turkish maritime history. The transfer of the Ottoman navy to the control of the Allies after the Armistice of Mondros led to major restrictions in maritime activities, which made the strategic importance of sea routes even more evident during the War of Independence. In this period, the safe conduct of maritime transportation and logistics activities played a critical role for the success of the Turkish national struggle. In 1920, the establishment of the Umur-ı Bahriye Directorate was an important step in meeting this need. This directorate played a major role in the safe delivery of Soviet aid to Anatolia via the Black Sea and provided a fundamental structure for the revitalization of Turkish maritime activities. During this period, the importance of maritime activities increased with the Grand National Assembly of Türkiye (TBMM) and the process of restructuring the navy gained momentum. In 1924, during the discussion of the budget of the Ministry of Navy, the necessity of structuring maritime activities as an independent ministry was emphasized. In this process, it was emphasized that the establishment of the Ministry of Navy would provide a more systematic and effective management in the maritime field and would not bring an additional burden to the budget. The establishment of the Ministry of Navy enabled the foundations of the modern Turkish Navy to be laid and important steps to be taken towards the strengthening and modernization of the naval forces. In this context, examining the establishment of the Ministry of Navy and its significance in Turkish naval history contributes to the understanding of naval restructuring efforts. In conclusion, the establishment of the Ministry of Navy represents a remarkable development in Turkish maritime history and enabled a more effective management of maritime activities.

